

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYÜGYI MINISZTERIUMA
UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM
MAGYAR TANNYELVŰ HUMÁN- ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR
MAGYAR TÖRTÉNELEM ÉS EURÓPAI INTEGRÁCIÓ TANSZÉK

Kulcsár Tímea

AZ ANTIK EURÓPA TÖRTÉNETE (I. RÉSZ)

(ÓKORI GÖRÖGORSZÁG)

III–IV. akreditációs szintű
felsőoktatási intézményekdiákjai számára

UNGVÁR - 2017

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ “УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”
ГУМАНІТАРНО-ПРИРОДНИЧИЙ ФАКУЛЬТЕТ
З УГОРСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УГОРЩИНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

Кулчар Тімеа Федорівна

**ІСТОРІЯ АНТИЧНОЇ ЄВРОПИ (І. ЧАСТИНА)
(СТАРОДАВНЯ ГРЕЦІЯ)**

**Навчально-методичний посібник
Методичні рекомендації
(за вимогами кредитно-модульної системи)**

Напрямок підготовки: бакалавр
Спеціальність: історія
Форма навчання: денна, заочна

Ужгород – 2017

УДК 94(38)(076)
ББК Т3(0)321я73
К 90

Kulcsár Tímea. Az antik Európa története. I. rész. (Ókori Görögország). Módszertani javaslatok és tantárgyi program (Szak: “Történelem”) – Ungvár, 2017. – 61 old.

RECENZENSEK:

Kiss É. - *professzor, a történelemtudományok doktora, UNE tanszékvezető*

Lihtey I. - *a történelemtudományok kandidátusa, UNE tanszékvezető*

Kiadását ajánlotta:

- Magyar Történelem és Európai Integráció Tanszék (2017. február 4-i ülésén, 6. sz. jegyzőkönyv)
- Magyar Tannyelvű Humán- és Természettudományi Kar módszertani bizottsága (2017. február 4-i ülésén, 3. sz. jegyzőkönyv)
- Magyar Tannyelvű Humán- és Természettudományi Kar Tudományos Tanácsa (2017. március 3-i ülésén, 7. sz. jegyzőkönyv)

A kiadvány megjelentetését támogatta:

Pallas Athéné Domus Concordiae Alapítvány

©Kulcsár Tímea
©UNGVÁRINEMZETIEGYETEM, 2017.

TARTALOM

BEVEZETÉS.....	5
A TANTÁRGY TEMATIKUS TERVÉNEK LEÍRÁSA.....	8
A TANTÁRGY TARTALMA.....	11
GYAKORLATI FOGLALKOZÁSOKTÉMÁI	15
TÉMÁK EGYÉNI ÉS ÖNÁLLÓ FELDOLGOZÁSRA.....	21
ÁLTALÁNOS KÉRDÉSEK A DOLGOZATRA.....	23
TESZTKÉRDÉSEK.....	25
ÓKORI FOGALMAK.....	39
VIZSGAKÉRDÉSEK.....	55
AJÁNLOTT FORRÁS- ÉS SZAKIRODALOMJEGYZÉK.....	58

Bevezetés

A tantárgy célja és feladatai: megvizsgálni az antik történelem eseményeit a világ és ukrán antikvitás jelenleg elért eredményei alapján. Kifejleszteni a diákoknál a kézséget a különlegesterminológia, fogalmak, korszakolás, forrásokkal és tudományos irodalommal való munka megértéséhez. A tananyag elsajátítása eredményeképpen a diákoknak alapvető elméleti tudást kell kapnia, mely nélkülözhetetlen az antik forrásokkal végzendő gyakorlati munkához:

- az antik történelem kialakulása és fejlődése;
- az ókori Görögország történelmi korszakolásának alapjai;
- az antik terminológia;
- a történelmi források szerepe a történelmi folyamatok elsajátítása során.

A tananyag elsajátítása eredményeképpen a diákoknak tudnia kell felhasználni a gyakorlatban szerzett elméleti tudását:

- osztályozni és elemezni a történelmi forrásokat;
- tájékozódni a korszakolásban és Európa őslakosságának kulturális és történelmi fejlődésében;
- dolgozni a szakosodott tudományos irodalommal;
- összefoglalni a tanulás folyamata alatt megszerzett információt;
- a történelmi információt felismerni, rendszerezni, elemezni és összefoglalni pedagógiai, kulturális és nevelési tevékenység folyamán.

Az ajánlott kurzus egy szemeszter alatt olvasandó ki, 54 órát foglal magába, ezekből 36 óra előadást és 18 gyakorlati foglalkozást.

A diákok tudásának a felmérése

A szemeszter alatt a diákoknak meg kell írniuk két modul dolgozatot, melyek magukban foglalják a rendszeres felszólalásokat a gyakorlati órákon. A diákok felkészültségi szintjét tesztfelmérés, szóbeli felelés és az egyéni munka kidolgozásának formájában ellenőrizzük. A modulok elsajátításának végleges ellenőrzése összefoglaló ellenőrző foglalkozással zárul.

A diákok tudásának osztályozási kritériumai

- „jeles” (5) a diák - a tantervi követelményeknek kifogástalanul eleget tesz, a tananyagot ismeri, érti, tudja alkalmazni, a tantárgy szaknyelvét használja, szabatosan fogalmaz;

- „jó” (4) a diák - a tananyagot ismeri, érti, tudja alkalmazni, a tantárgy szaknyelvét használja, a tantervi követelményeknek megbízhatóan, kevés, jelentéktelen hibával tesz eleget;

- „elégséges” (3) a diák - a tantervi követelményeknek pontatlanul tesz eleget, gyakran szorul a számonkérés során tanári segítségre, a tantervi követelményekből a továbbhaladáshoz csak a szükséges minimális ismeretekkel, jártassággal rendelkezik, fogalmakat önállóan nem alkot, egyáltalán önálló feladatvégzésre nem képes;

- „elégtelen” (2) a diák - a tantervi minimumot sem teljesítette, ennek eleget tenni a tanári útmutatás segítségével sem képes.

Minden modul dolgozatért a diák megszerezheti a maximális 50 pontot:

- modul dolgozat – 60 pont;

- gyakorlati órák – 20 pont;

- önálló munka – 20 pont;

Öszegezve a két modul dolgozat eredményeit egy diák összesen 100 pontot érhet el, mely a “jeles” osztályzásnak felel meg.

Ha a tantárgy vizsgával vagy beszámolóval zárul, a **félévi osztályzat** egyúttal félév lezárását is jelentheti, és be **lehet számítani a vizsgán** vagy **beszámolón** a következő skála szerint:

Félévi osztályzat	Félévi osztályzat 100 pontos skála szerint	Beszámoló esetén	Osztályzat 5 pontos skála szerint
A	90–100	Elégséges	5 kitűnő
B	82–89		4 jó
C	74–81		3 elégséges
D	64–73		
E	60–63		
FX	35–59	Nem elégséges	2 <i><u>A félévet lezárta, vizsgára vagy beszámolóra mehet</u></i>
F	0–34	Nincs hozzaengedve	1 <i><u>A félévet nem zárta le, nem mehet vizsgára vagy beszámolóra</u></i>

A TANTÁRGY TEMATIKUS TERVÉNEK LEÍRÁSA

Az ókori Görögország és Róma történelme tantárgy szerkezete	Óra szám, ebből				Tanulmányi év	A felmérés módja	
	Összes óra/			ÖM			EM
		<u>E</u>	<u>GyF</u>				
	90/3	32	18	46			
Modul 1. Az ókori Görögország történelme Tartalmi modul - 4 1.Bevezetés az ókori Görögország történetébe. Az ókori görög történelem legkorábbi szakaszai. 2.Görögország története az archaikus korban. 3.A klasszikus Görögország (i.e.V.-IV.század). 4.A hellenizmus kora.		8 10 8 8	2 6 6 4	8 8 14 16	1 évf. II-szem.	Szóbeli felszólalások, referátumok, dolgozatok	
A modul elsajátításának felmérése	90	32	18	46			

Megjegyzés:

E. – előadás, GyF. – gyakorlati foglalkozás, ÖM. – önálló munka, EM. – egyéni munka.

Az antik Európa történetének szerkezete

Téma	Előadások	Gyakorlati foglalkozások	Önnálló munka	Egyéni munka
1. tartalmi modul. Bevezetés az ókori Görögország történetébe. Az ókori görög történelem legkorábbi szakaszai.				
1) Bevezetés az ókori Görögország történetébe	2			
2) A Krétai civilizáció	2	2		
3) A Mykénéi civilizáció	2		4	
4) A görög történelem átmeneti kora és a dór invázió	2			4
Összesen az 1. tartalmi modul	8	2	4	4
2. tartalmi modul. Görögország története az archaikus korban				
5) A görög poliszok kialakulása.	2			2
6) A gyarmatosítás folyamata a Földközi-tenger medencéjében	2	2		2
7) Az athéni államkialakulása és fejlődése	2		4	
8) Athénpolitikaiberendezkedésének változásai a VI. században	2		2	2
9) Az ókori spártai katonai állam	2	4		
Összesen a 2. tartalmi modul	10	6	6	6
3. tartalmi modul. A klasszikus Görögország (i.e. V.-IV. század)				
10) A görög-perzsa háborúk	2		6	2
11) A klasszikus athéni demokrácia	2	2	2	6
12) A görög kultúra virágzása	2	2		4
13) A klasszikus Görögország hanyatlása	2	2	6	2
Összesen a 3. tartalmi modul	8	6	14	14
4. tartalmi modul. A hellenizmus kora				
14) Makedónia felemelkedése és a görög államiság bukása	2			6
15) Nagy Sándor hódító hadjáratai és birodalmának felemelkedése	2		6	6
16) Nagy Sándor birodalmának széthullása és a hellenisztikus államok kialakulása	2	2	6	4
17) A görög kultúra a hellenisztikus korban	2	2	4	2
Összesen a 4. tartalmi modul	8	4	16	16
A modul elsajátításának felmérése				
Összesen	32	18	46	40

Gyakorlati foglalkozások vázlata és tematikája

	Téma	Óraszám
1.	A görög történelem kezdetei	2
2.	Görögország szociális-gazdasági fejlődése. A nagy görög gyarmatosítás	2
3.	Az ókori spártai katonaállam	2
4.	Az archaikus kor művelődése Görögországban	2
5.	Athen „birodalma”	2
6.	Görögország politikatörténete a Kr.e. IV sz. első felében	2
7.	A klasszikus Görögország kultúrája	2
8.	Nagy Sándor birodalmának széthullása	2
9.	A hellenisztikus Görögország kultúrája	2
	Összesen	18

A TANTÁRGY TARTALMA

1.tartalmi modul

Bevezetés az ókori Görögország történetébe. Az ókori görög történelem legkorábbi szakaszai

Téma №1. Bevezetés az ókori Görögország történetébe

Görögország földrajzi fekvése és természetvilága, a kontinentális Görögország tagolódása. A görög történelem korszakai. Az ókori Görögország történetének kérdései, Görögország helye az ókori népek történetében. A régészeti kutatások eredményei és a történelmi források szerepe a kutatásban.

Téma №2. Az ókori Kréta története

Kréta szigetének földrajzi fekvése és természetvilága. Kréta legrégebb lakói. A krétai történelem korszakai. A krétai állam és a kultúra sajátosságai. Kréta kapcsolata Földközi-tenger medencéjének más népeivel. A krétai kultúra hanyatlása és bukása. A mükénéi invázió.

Téma №3. A mükénéi kor

Mükéné földrajzi fekvése és lakossága. A mükénéi történelem korszakai. A mükénéi kultúra sajátosságai. Mükéné városa. A mükénéi kultúra egyéb központjai. Gazdaság és társadalom. A mükénéi kultúra hanyatlása, annak okai. A mükénéi kultúra hatása más kultúrákra.

Téma №4. A görög történelem átmeneti kora és a dór invázió

Az Iliasz és az Odüsszeia, mint történelmi források. A homéroszi eposzok valóságalapja. Görögország lakossága és annak foglalkozása a vaskorszak kezdetén. A dórok inváziója és annak hatása a görög történelemre. A társadalom és a gazdaság sajátosságai.

A görög törzsek kultúrája az átmeneti korban. Vallási nézetek. Az olymposi istenek. A görögség legfontosabb mítoszai.

2.tartalmi modul

Görögország története az archaikus korban

Téma №5. A görög poliszok kialakulása

Görögország lakossága és annak társadalmi felépítése az i.e.I.évezred elején. A poliszrendszer kialakulásának okai és történelmi gyökerei. A polisz, mint önálló állam általános jellemzői.

A legfontosabb görög poliszok elhelyezkedése az archaikus korban. A politikai berendezkedés sajátosságai. A kormányzat formái: oligarchia, türannisz, autokrácia és demokrácia.

Téma №6. A gyarmatosítás folyamata a Földközi-tenger medencéjében

A görög anyaország helyzete az i.e.I.évezred elején. Túlnépesedés és belviszályok, mint a görög gyarmatosítás okai. A görög gyarmatosítás főbb irányai. A legfontosabb görög gyarmatvárosok. Dél-Itália meghódítása. A görög városállamok a Fekete-tenger partvidékén. A görög gyarmatok gazdasági élete és társadalmi, külkapcsolatai.

Téma №7. Az athéni állam kialakulása és fejlődése

Attika földrajzi helyzete és lakossága. A gazdaság helyzete. Az állam kialakulása Athénben. A királyság bukása és az arisztokrácia uralma. Drakón törvényei és a szociális ellentétek kiéleződése az i.e.VII.század végén.

Téma №8. Athén politikai berendezkedésének változásai az i.e.VI.században

Szolón reformjai az i.e.594. évben. A demokratikus reformok hatása Athénben. Az athéni társadalom az i.e.VI.század első felében. A türannisz létrejöttének előfeltételei. Peisziisztratosz és Hippiász türanniszja Athénben. Hippiász elűzése és a demokratikus államrend megszilárdulása Kleiszthenész reformjaival.

Téma №9. Az ókori spártai katonaállam

A dórok letelepedése a Peloponnészosz félszigeten, Lakónia és Messzénia meghódítása. A spártai katonaállam kialakulása. A társadalom felépítése, a hélóták helyzete. Lükurgosz törvényei és a spártai államszervezet. Mindennapi élet és a gazdaság helyzete a Peloponnészosz félszigeten.

Spárta külpolitikája, a peloponnészoszi szövetség létrehozása.

II. modul szerkezete

3.tartalmi modul

A klasszikus Görögország (i.e.V.-IV.század)

Téma №10. A görög-perzsa háborúk

A perzsa birodalom a VI. század végén. Dareiosz szkíta hadjárata. A görög perzsa háborúk okai. Az ión városok felkelése a perzsa fennhatóság ellen. A görögországi poliszok magatartása. A kis-ázsiai felkelés veresége.

Az első perzsa hadjárat kudarca az Athosz-hegyfoknál. Miltiadész és a maratóni csata. Ariszteidesz és Themisztoklesz vitája. Az athéni hajóhad megszervezése. Xerxész hadjárata, thermopülai csata. Leonidasz. Athén perzsa megszállása. Szalamiszi tengeri győzelem és Xerxész visszavonulása.

A plataiai csata. A déloszi szövetség megalakítása. Athén hatalmának növekedése és a perzsák végleges veresége.

Téma №11. A görög államok politikai berendezkedése az i.e.V.században

Harc a görög poliszok demokratikus és oligarchikus csoportjai közt. A demokrácia megszilárdulása Athénban. Az athéni állam szervezete, Periklész reformjai. Athén gazdaságának felemelkedése és politikai vezető szerepe a görög államok között.

Spárta politikai felépítése az i.e.V.században. A hélóták felkelése. Athén és Spárta konfliktusa. A peloponnészoszi szövetség.

Téma №12. A görög kultúra virágzása

A görög tudomány felvirágzása az i.e.V.században. A geometria fejlődése. Hippokratész munkássága, az orvostudomány fellendülése.

A klasszikus görög filozófia. Demokritosz. A szofisták. Szókratész, Platón, Arisztotelész.

A történetírás fejlődése. Hérodotosz, a történetírás atyja. Thuküdidész munkássága.

A művészetek fejlődése. A görög irodalom és színház. Aiszkhülosz, Szophoklész, Euripidész élete és munkássága. A képzőművészetek. A szobrászat jellegzetességei és kiemelkedő alkotásai (Mürón, Pheidiasz, Polükleitosz). Az építészet jellegzetességei. Az athéni Akropolisz.

Téma №13. A klasszikus Görögország hanyatlása

A peloponnészoszi háború okai és kezdete. A hadműveletek menete. Nikiász és Kleón vetélkedése Athénban. Athén helyzetének romlása, háborús vereségek, politikai zavarok. Athén veresége és annak okai. A déloszi szövetség felbomlása, a politikai erőviszonyok megváltozása és azok hatása Görögország helyzetére nézve. A „harminc zsarnok uralma” Athénban.

Görögország az i.e.IV.században. gazdasági és társadalmi folyamatok. A poliszrendszer válsága. Spárta hegemoniája, Thébai felemelkedése. A második athéni tengeri szövetség. A leuktrai csata, Spárta hegemoniájának vége.

4.tartalmi modul A hellenizmus kora

Téma №14. Makedónia felemelkedése és a görög államiság bukása

Makedonia természeti viszonyai és lakossága. A makedón állam kialakulása és felemelkedésének kezdete. II.Philipposz reformjai és hódító politikájának kezdete. Thrákia meghódítása. Athén és a görög poliszok politikai viszonyai II.Philipposz idején. Demoszthenész. A khaironeiai csata és a korinthoszi pánhellén kongresszus.

Téma №15.Nagy Sándor hódító hadjáratai és birodalmának felemelkedése

II.Philipposz meggyilkolása és Nagy Sándor hatalomra kerülése. A Perzsia elleni háború okai és előzményei. Nagy Sándor hadjáratának kezdete, Elő-Ázsia és Egyiptom meghódítása. A gaugamélai csata, a perzsa állam bukása. Nagy Sándor közép-ázsiai és indiai hadjárata. A makedón birodalom felépítése, Nagy Sándor politikája a legyőzött népekkel szemben. A szuzai mennyegző és a hellén kultúra meghonosodása Keleten.

Téma №16.Nagy Sándor birodalmának széthullása és a hellenisztikus államok kialakulása

Nagy Sándor halála, a birodalom helyzete az uralkodó halálakor. A diadochosok háborújának okai és kezdete. A hadiesemények menete az i.e.IV.század végén. A diadochos háborúk vége és azok következményei. Nagy Sándor birodalmának utódállamai.

A Ptolemaiosok állama Egyiptomban. Gazdaság és társadalom. A Szeleukida állam. Közigazgatás és gazdasági rendszer. Belpolitikai zavarok a Seleukida államban. A széttagolt Kis-Ázsia államai az i.e.III.században. Makedónia és Görögország Nagy Sándor birodalmának széthullása után. Nemzetközi kapcsolatok a Földközi-tenger keleti partvidékén az i.e.III.században. A hellén államok hanyatlása és bukása.

Téma №17.A görög kultúra a hellenisztikus korban

A hellén kultúra sajátosságai. A tudomány és művészet fejlődése. A filozófiai irányzatok. A sztoicizmus és cinizmus. Epikurosz. Alexandria városa, mint a hellén világ kulturális központja.

A vallás. Szépirodalom és képzőművészetek. Építészet.

GYAKORLATI FOGLALKOZÁSOK TEMATIKÁJA (18 óra)

1.téma.A görög történelem kezdetei (2 óra)

1. A koraminósi kor (i.e.XXX-XXII.század).
2. A középmínósi kor (i.e.XXI-XVII.század).
3. A későmínósi kor (i.e.XVI-XII.század).
4. Társadalmi és gazdasági viszonyok.
5. Trója és a trójai háború.

Irodalom:

Fallus Robert. Az antik világ irodalmi. 2 kiad. – Bp.: Gondolat, 1980. – 720 old.

Görög mitoszok. Képes kiadás. – Bp.: Európa Kiadó, 1985. – 264 old.

Görög történelem a kezdetektől kr.e. 30 ig. – Bp.: Osiris, 2005.

Görög történelem. Szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 1996.

Görög-római szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 2011.

Homérosz. Iliász. Ford. Devecseri Gábor. – Bp.: Európa könyvkiadó, 2005.

Homérosz. Odüsszeia. – Ford. Devecseri Gábor. – Bp.: Európa könyvkiadó, 2004.

Hegy Dolores-Kertész István -Németh György-Sarkady János: Görög történelem a kezdetektől Kr. e. 30-ig. –Bp.:Osiris, 2006.

Szilágyi János György. Szirénzene. Ókortudományi tanulmányok. – Bp.: Osiris, 2005.

Németh György (szerk.): Ércnél maradandóbb. A görög és római történelem forrásai. – Bp.: Corvina, 1998.

2.téma. Görögország szociális-gazdasági fejlődése. A nagy görög gyarmatosítás (2 óra)

1. A görög gazdaság helyzete az i.e. VIII – VI században.
2. A görög társadalom szociális szerkezete.

3. A gyarmatosítás okai, iránya, szakaszai.
4. A nagy görög gyarmatosítás gazdasági és társadalom-politikai következményei.

Irodalom:

Görög történelem a kezdetektől kr.e. 30 ig. – Bp.: Osiris, 2005.

Görög történelem. Szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 1996.

Görög-római szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 2011.

Hegy Dolores-Kertész István-Németh György-Sarkady János: Görög történelem a kezdetektől Kr. e. 30-ig. –Bp.:Osiris, 2006.

Hérodotosz. A görög-perzsa háború. Ford. Muraközi Gyula. – Bp.: Osiris, 1997.

Németh György (szerk.): Ércnél maradandóbb. A görög és római történelem forrásai. – Bp.: Corvina, 1998.

3.téma.Az ókori spártai katonaállam (2 óra)

1. A spártai állam kialakulása
2. Gazdaság és társadalom az ókori Spártában
3. Lykurgos törvényei
4. Spárta politikai berendezkedése

Irodalom:

Görög történelem a kezdetektől kr.e. 30 ig. – Bp.: Osiris, 2005.

Görög történelem. Szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 1996.

Görög-római szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 2011.

Hegy Dolores-Kertész István-Németh György-Sarkady János: Görög történelem a kezdetektől Kr. e. 30-ig. –Bp.:Osiris, 2006.

Hérodotosz. A görög-perzsa háború. Ford. Muraközi Gyula. – Bp.: Osiris, 1997.

Huszka János. Az ókori Spárta titokzatos története. – Bp.: Vagabund, 2007.

Németh György (szerk.): Ércnél maradandóbb. A görög és római történelem forrásai. – Bp.: Corvina, 1998.

Plutarkhosz. Párhuzamos életrajzok. – Bp.: Magyar Helikon, 1978. – 1161 old.

4.téma. Az archaikus kor művelődése Görögországban. (2 óra)

1. A vallás.
2. Az irodalom.
3. A filozófia kezdetei.
4. A képzőművészet kezdetei.

Irodalom:

Görög történelem. Szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 1996.

Görög-római szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 2011.

Hérodotosz. A görög-perzsa háború. Ford. Muraközi Gyula. – Bp.: Osiris, 1997.

Hegy Dolores. Görög vallástörténeti chrestomathia. –Bp.: Osiris. 2003.

5.téma. Athen „birodalma” (2 óra)

1. A Délosi szövetség.
2. Themistokles és Pausanias bukása.
3. Kimon.
4. Az első Peloponesosi háború (Kr.e. 460 – 445).

Irodalom:

Görög történelem a kezdetektől kr.e. 30 ig. – Bp.: Osiris, 2005.

Görög történelem. Szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 1996.

Görög-római szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 2011.

Hegy Dolores-Kertész István -Németh György-Sarkady János: Görög történelem a kezdetektől Kr. e. 30-ig.–Bp.:Osiris, 2006.

Hérodotosz. A görög-perzsa háború. Ford. Muraközi Gyula. – Bp.: Osiris, 1997.

Németh György (szerk.): Ércnél maradandóbb. A görög és római történelem forrásai. – Bp.: Corvina, 1998.

Plutarkhosz. Párhuzamos életrajzok. – Bp.: Magyar Helikon, 1978. – 1161 old.

6.téma. Görögország politikatörténete a Kr.e. IV sz. első felében (2 óra)

1. Spárta hegemoniája.
2. A első athéni tengeri szövetség.
3. A thebai hegemonia évei.
4. A második athéni tengeri szövetség.
5. A szövetségi államok:
 - Boiótia.
 - Arkadia.
 - Thessalia.

Irodalom:

Görög történelem a kezdetektől kr.e. 30 ig. – Bp.: Osiris, 2005.

Görög történelem. Szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 1996.

Görög-római szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 2011.

Hegy Dolores-Kertész István -Németh György-Sarkady János: Görög történelem a kezdetektől Kr. e. 30-ig.–Bp.:Osiris, 2006.

Hérodotosz. A görög-perzsa háború. Ford. Muraközi Gyula. – Bp.: Osiris, 1997.

Németh György (szerk.): Ércnél maradandóbb. A görög és római történelem forrásai. – Bp.: Corvina, 1998.

7.téma. A klasszikus Görögország kultúrája (2 óra)

1. A görög kultúra fejlődésének jellegzetességei.
2. A görög vallás és társadalmi ünnepek sajátossága.
3. A görög színház és irodalom.
4. Az építészet és művészet.
5. A görög filozófia. Szokratesz. Pláton. Arisztotelész.

Irodalom:

Görög történelem. Szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 1996.

Görög-római szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 2011.

Hegy Dolores. Görög vallástörténeti chrestomathia. – Bp.: Osiris. 2003.

8.téma. Nagy Sándor birodalmának széthullása (2 óra)

1. A makedónok állama Nagy Sándor halála után

2. Az első diadochos háború

3. A diadochosok harcának kiújulása

4. A diadochos háborúk vége és a hellén államok

Irodalom:

Görög történelem a kezdetektől kr.e. 30 ig. – Bp.: Osiris, 2005.

Görög történelem. Szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 1996.

Görög-római szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 2011.

Hegy Dolores-Kertész István -Németh György-Sarkady János: Görög történelem a kezdetektől Kr. e. 30-ig. –Bp.: Osiris, 2006.

Hérodotosz. A görög-perzsa háború. Ford. Muraközi Gyula. – Bp.:Osiris, 1997.

Kertész István.Nagy Sándor hadinépe. – Debrecen: TKK kiadó, 2006.

Németh György (szerk.): Ércnél maradandóbb. A görög és római történelem forrásai. – Bp.: Corvina, 1998.

Plutarkhosz. Párhuzamos életrajzok. – Bp.: Magyar Helikon, 1978. – 1161 old.

Rufus O. Curtus. A Makedón Nagy Sándor története. – Bp.: Európa Könyvkiadó, 1967. – 323 old.

9.téma. A hellenisztikus Görögország kultúrája (2 óra)

1. A tudomány.

2. Az irodalom

3. Aművészet.

4. A vallás.

5. A zsidó vallás a hellenizmus korában.

Irodalom:

Görög történelem. Szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 1996.

Görög-római szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 2011.

Hegy Dolores. Görög vallástörténeti chrestomathia. –Bp.:Osiris. 2003.

TÉMÁK EGYÉNI ÉS ÖNÁLLÓ FELDOLGOZÁSRA

1. A mükénéi kor kultúrája
2. A rabszolgaság korai formái és az államszervezet kezdetei a homéroszi Görögországban
3. A dór törzsek vándorlása
4. A kereskedelem és a kézművesség fejlődése Görögországban i.e. VIII században
5. Gazdaság és társadalom Görögországban az i.e.I.évezred elején
6. A peloponnészoszi szövetség létrehozása
7. Az athéni állam kialakulása
8. Drakón reformjai Athénban
9. A Kis-Ázsiai görög poliszok kapcsolatai Lydiával és a Perzsa királlyal
10. Az ióniai felkelés és Miléthosz elpusztítása
11. A Marathoni csata és annak politikai jelentősége
12. A déloszi szövetség megalakulása Athén vezetése alatt
13. A görög-perzsa háborúk zárószakasza
14. Peiszisztratész bel- és külpolitikája
15. Thesszália gazdasági és politikai fejlődésének sajátosságai
16. A klasszikus görög irodalom
17. Arisztotelész a válság megszüntetésére irányuló tervei
18. Az athéni Akropolisz
19. Thébai hegemoniája
20. A Boszporuszi királyság i.e. IV században
21. Olbia i.e. VI-IV században
22. Elő-Ázsia Nagy Sándor hódításai előtt
23. A Makedón királyság gazdasága, szociális rendszere, az állam irányítása
24. V. Philiposz
25. Róma háborúi Makedóniával

26.Az olümposzi istenek kultusza

27.Az olimpiai, isztmoszi játékok

28.A Ptolemaiosok állama

29.A Seleukidák állama

30.A hellén filozófiai irányzatok

ÁLTALÁNOS KÉRDÉSEK A DOLGOZATRA

1. Korai osztálytársadalom és az első államok Krétán
2. Az ókori krétai állam virágzása
3. A mükénéi kultúra jellegzetességei
4. A homéroszi Görögország gazdasági élete
5. A homéroszi Görögország társadalmi viszonyai
6. Az Iliász és az Odüsszeia, mint történelmi forrás
7. A görög gyarmatosítás okai
8. Az ókori Spárta politikai berendezkedése
9. Drakón archón törvényei Athénban
10. Az athéni demokrácia mint politikai rendszer
11. A demokrácia megszilárdulása Athénban Kleiszthenész idején
12. I. Dareiosz hadjárata Görögország ellen és a marathóni csata
13. Xerxész hadjárata
14. A thermopülai és szalamiszi ütközetek
15. Görögország a déloszi szövetség hegemóniája idején
16. A görög társadalom osztályai és rétegei az i.e. V-IV században
17. Platón filozófiája
18. Arisztotelész filozófiája
19. Periklész reformjai Athénben
20. A peloponnészoszi háború okai és kezdete
21. A peloponnészoszi háború következményei és Spárta hegemóniája
22. Makedónia felemelkedése II. Philipposz idején
23. Nagy Sándor keleti hadjáratának fontosabb csatái
24. Nagy Sándor «világbirodalma»
25. A hellén államok rendszere. A «hellenizmus» fogalma
26. A Makedón királyság

27.A Földközi-tenger keleti partvidéke a diadochos háborúk után

28.A Ptolemaiosok állama

29.A Szeleukidák állama

30.A hellén filozófiai irányzatok

TESZTKÉRDÉSEK AZ ÓKORI GÖRÖGORSZÁG TÖRTÉNETÉBŐL

Mikor alakult ki a minoszi civilizáció ?

- a) i.e. III-II évezred fordulóján
- b) a korai bronzkor
- c) i.e. II évezred
- d) a vaskorban

Kik alkották az előkelő réteget a krétai társadalomban ?

- a) a vezérek
- b) a papok
- c) a kézművesek
- d) a kereskedők
- e) a királyok

Melyik volt az ókori Kréta legjelentősebb városa?

- a) Mükéné
- b) Knósszosz
- c) Thébai
- d) Athén

Melyik ókori szerző művei mesélnek a trójai háborúról ?

- a) Arisztothelész.
- b) Homérosz.
- c) Hérodotosz.
- d) Thüküdidész.

Mikor virágzott a knósszoszi kultúra?

- a) i. e. 3000-1200
- b) i. e. X. század
- c) i. e. XIV. század
- d) i. e. XXII-XVI. század

Hogyan rétegződött a mükénéi társadalom?

- e) papság, fegyveres arisztokraták, parasztok
- f) fegyveres arisztokrácia, kézművesek, parasztok, házi rabszolgák
- g) fegyveres arisztokrácia, papság, kézművesek, házi rabszolgák

Melyik században keletkeztek a Homéroszi eposzok?

- a) i.e.X.században
- b) i.e.IX.században
- c) i.e.VIII.században
- d) i.e.VII.században

Mi történt a i.e.X-IX.században?

- a) Mükéne virágkora
- b) A mükénéi állam fennállása
- c) Az átmeneti kor
- d) A görög gyarmatosítás

Mikortól indul a görög időszámítás?

- a) Kr.e. 767
- b) Kr.e. 766
- c) Kr.e. 776

Mikor rendezték az első olimpiai játékokat?

- a) i.e.852
- b) i.e.776
- c) i.e.621
- d) i.e.508

Hol található Athén?

- a) Kréta
- b) Peloponnészosz
- c) Attika
- d) Iónia

Melyik kifejezés nem illik Athén virágkorához?

- a) arisztokratikus tanács
- b) bulé
- c) ekklészia
- d) Spártánál nagyobb tengeri had

Melyik athéni államférfi hozott reformokat i.e.594-ben?

- a) Drakón
- b) Szolón
- c) Kleiszthenész
- d) Periklész

Mikor volt a plataiai csata?

- a) i. e. 490
- b) i. e. 480
- c) i. e. 479
- d) i. e. 478

Mikor történt a thermopüli csata?

- a) i. e. 478
- b) i. e. 480
- c) i. e. 449
- d) i. e. 776

Hogy hívták a thermopüli csata árulóját?

- a) Leonidász
- b) Miltiádész
- c) Ephialtész
- d) Themisztoklész

Hogyan nevezik az ókori görög bérmunkást?

- a) falanx
- b) klérosz
- c) hoplita
- d) thész

Hol található Spárta?

- a) Peloponnészosz
- b) Attika
- c) Iónia
- d) Boiótia

Melyik spártai törvényhozó osztotta a város közvetlen határát 9000 részre?

- a) Lükurgosz
- b) Theopomposz
- c) Leonidász

Kik művelték a spártaiak földjét?

- a) metoikoszok
- b) helóták
- c) perioikoszok

Hogy hívták a teljes jogú spártai polgárokat?

- a) homoioi
- b) perioikoszok
- c) helóták

Mi található Müsziában?

- a) Spárta
- b) Théba
- c) Trója
- d) Mükéne

Mi található Boiótiában?

- a) Théba
- b) Trója
- c) Olümpia
- d) Spárta

Hol található Marathon?

- a) Kréta
- b) Peloponnészosz
- c) Attika
- d) Iónia

Melyik a kakukktójas?

- a) Héra
- b) Déméter
- c) Vénusz
- d) Minósz

A görög legendák és mítoszok melyik istenek életét kapcsolják Krétához ?

- a) Zeusz
- b) Apolló
- c) Dionészosz
- d) Heraklész
- e) Artemisz
- f) Héra
- g) Afrodité

Melyik mítosz alakjához kapcsolódik a minoszi palota labirintusa ?

- a) Pegazus
- b) Minotauros
- c) Hidra
- d) Küklopsz

Hogyan nevezik a sorsolással kiosztott földterületet?

- a) falanx
- b) klérosz
- c) hoplita
- d) thész

Ki volt Hippokratész?

- a) orvos
- b) szónok

- c) történetíró
- d) filozófus

Ki volt Hippiasz?

- a) athéni hadvezér
- b) archon
- c) Peiszisztratosz fia
- d) Nagy Sándor utóda

Ki volt a tenger istene?

- a) Dionüszosz
- b) Hádész
- c) Poszeidon
- d) Zeusz

Melyik a támadó jellegű, politikai beszéd?

- a) apella
- b) dialektika
- c) krüpteia
- d) philippika

Mi a türannisz?

- a) egy szűkebb csoport uralma
- b) zsarnoki uralom
- c) népuralom
- d) egyeduralom

Mi az oligarchia?

- a) egy szűkebb csoport uralma
- b) zsarnoki uralom

- c) népuralom
- d) egyeduralom

Mi az autokrácia?

- a) egy szűkebb csoport uralma
- b) zsarnoki uralom
- c) népuralom
- d) egyeduralom

Mi a heliaia?

- a) főtér
- b) népgyűlés
- c) vének tanácsa
- d) esküdtbíróóság

Mi a szeizaktheia?

- a) filozófiai irányzat
- b) zsarnokuralom
- c) teherlerázás
- d) cserépszavazás

Hány tagja volt a vének tanácsának?

- a) 27
- b) 28
- c) 29
- d) 30

Ki lehetett az athéni népgyűlés tagja?

- a) az ötszázak tanácsának tagjai
- b) minden teljes korú athéni polgár

c) a harmincadik életévüket betöltött, katonaviselt férfiak

Párosítsa a kifejezéseket a jelentésükkel:

- a) osztrakiszmosz
- b) sztratégosz
- c) archón
- d) agora

1. Az athéni végrehajtó hatalmat viselő 9 személy egyike
2. Az athéni hadsereget vezető 10 személy egyike
3. A népgyűlés és az annak helyet adó tér
4. Cserépszavazás

Melyikük volt író?

- a) Szapphó
- b) Menandrosz
- c) Hérodotosz
- d) Szilanión

Ki volt Plutarkhosz?

- a) drámaíró
- b) történetíró
- c) építész
- d) filozófus

Milyen sorrendben követték egymást a filozófusok?

- a) Arisztotelész, Platón, Szókratész
- b) Platón, Szókratész, Arisztotelész
- c) Szókratész, Platón, Arisztotelész

d) Arisztotelész, Szókratész, Platón

Melyik város szerezte meg a hegemóniát Görögországban a leuktrai csata után?

- a) Athén
- b) Spárta
- c) Korinthosz
- d) Thébai

Ki volt a békepárt vezetője Athénban a peloponnészoszi háború idején?

- a) Kimón
- b) Periklész
- c) Kleón
- d) Nikiász

Melyik nem görög gyarmatváros az alábbiak közül?

- a) Massilia
- b) Syracusai
- c) Byzanthion
- d) Leptis

Ki volt Athén első türannosa?

- a) Szolón
- b) Peiszisztratosz
- c) Kleiszthenész

Hány phülére osztotta Kleiszthenész Attika lakosságát?

- a) 10
- b) 20
- c) 30

Nevezd meg Peiszisztratosz athéni türanniszának idejét!

- a) i.e.588-566
- b) i.e.560-527
- c) i.e.544-532
- d) i.e.462-429

Mi történt i. e. 500 és i. e. 493 között?

- a) Peiszisztratosz türanniszája
- b) Ión felkelés Kis-Ázsiában
- c) Peloponnészoszi háború
- d) A görög gyarmatosítás

Mettől meddig tartott Athénban Periklész sztratégoszi megbízatása?

- a) i.e.443-429
- b) i.e.452-437
- c) i.e.469-445
- d) i.e.488-473

Mettől-meddig tartott a görög-perzsa háború?

- a) Kr.e. 492-449
- b) Kr.e. 492-479
- c) Kr.e. 490-449

Hány hadjáratot indított Dareiosz Athén ellen?

- a) kettőt
- b) hármat
- c) négyet

Hol szálltak szembe a görögök a Thrákia felől nyomuló, Xerxész vezette perzsákkal?

- a) Szalamisznál
- b) a Thermopülai szorosban
- c) Spártánál

Mikor volt a marathóni csata?

- a) i.e.492
- b) i.e.491
- c) i.e.490
- d) i.e.489

Melyik sziget mellett győzték le a görögök a perzsa flottát?

- a) Délosz
- b) Szalamisz
- c) Kiosz
- d) Rodosz

Mikor volt a szalamiszi csata?

- a) Kr.e. 489
- b) Kr.e. 480
- c) Kr.e. 479

Mikor alapították a Déloszi szövetséget?

- a) i. e. 480
- b) i. e. 478
- c) i. e. 449
- d) i. e. 776

Mettől-meddig tartott a peloponnészoszi háború?

- a) Kr.e. 449-431
- b) Kr.e. 431-414
- c) Kr.e. 431-404

Mikor uralkodott II. Philipposz?

- a) Kr.e. 359-338
- b) Kr.e. 359-336
- c) Kr.e. 359-333

Mikor volt a khairóneiai csata?

- a) Kr.e. 338
- b) Kr.e. 337
- c) Kr.e. 336

Mettől meddig uralkodott Nagy Sándor?

- a) Kr.e. 338-323
- b) Kr.e. 336-323
- c) Kr.e. 336-324

A történelemben ismert makedón uralkodó, Nagy Sándor trónneve:

- a) I. Alexandrosz
- b) II. Alexandrosz
- c) III. Alexandrosz
- d) IV. Alexandrosz

Ki volt III. Alexandrosz nevelője?

- a) Periklész
- b) Szophoklész
- c) Arisztotelész

d) Plutarkhosz

Melyik várost választotta Nagy Sándor birodalma székhelyéül?

- a) Babilon
- b) Alexandria
- c) Spárta

Mikor volt a gaugamelai csata?

- a) i. e. 510
- b) i. e. 462
- c) i. e. 338
- d) i. e. 331

Mikor szenvedett vereséget III. Dareiosz Gaugaméliánál?

- a) Kr.e. 333
- b) Kr.e. 332
- c) Kr.e. 331

Mikor volt a szúzai menyegző?

- a) Kr.e. 326
- b) Kr.e. 324
- c) Kr.e. 323

Hogy nevezi a történettudomány Nagy Sándor trónralépésétől az i. e.

ban bekövetkezett Egyiptom bukásáig tartó kort?

- a) homéroszinak
- b) arisztotelészinak
- c) makedónnak
- d) hellénisztikusnak

ÓKORI FOGALMAK

AGORA: piactér és szentélykörzet, a görög városok központi tere. Megszentelt terület, ezért a bűnösök nem léphettek be oda. A legkorábbi kiépített agorát Kréta szigetén, Drérosban találták.

AKMÉ: csúcspont, egy politikus vagy művész pályafutásának legjelentősebb időszaka. Fontos szerepet játszott a görög kronológiában annak a nyilvántartása, hogy kiknek esett egy időszakra az akméjük.

AKROPOLIS: az ókori görög városok magaslatra épített, erődített része, pl. Athén, Peisistratos építette ki először.

AMPHIKTYONIA: görög államok politikai és vallásos szövetsége egy-egy jelentős szentély (Delphoi, Délos, Kalaureia, Onchéstos) függetlenségének biztosítására. A Delphoi amfiktyonia három szent háborút vezetett Apollón jóshelyének védelmére. Az első Krisa (Kr. e. 6. sz.), a másodikat és harmadikat pedig Phókis ellen (Kr. e. 5-4. sz.).

ANACHÓRÉISIS: elvándorlás, különösen a királyi birtokokról.

ANAX: a basileusok fölött álló fejedelem, király a homérosi eposzokban. A mykénéi wanax megfelelője.

APOIKIA: gyarmatváros, amely önálló állam (polis), így polgárai a gyarmatváros, nem pedig a métropolis polgárjogával rendelkeznek.

ARCHAGETAS: alapító vezető. Így nevezték egyes gyarmatvárosok (apoikia) alapítóit, de több isten mellékneveként is szerepelt (pl. Athéné).

ARCHÓN: Athén eleinte három, később kilenc, évente választott főtisztviselője. Kr. e. 683/2-ben kezdődik az évente választott archónok listája, akik egyikéről az archón epónymosról nevezték el az egyes éveket. Az archón epónymos vagyoni és családjogi ügyekben intézkedett. Az archónokat Kr. e. 487-től sorsolták az ötszáz mérősök és a lovagok közül, 457/6-tól zeugítés is lehetett archón. Az archóni testület hat thesmothetésből, polemarchosból, a basileusból és az archón epónymosból állt.

ARGYRASPIDES: többeszáma argyraspides, ezüst pajzsú, Alexandros által szervezett elit gyalogos alakulat, a testőrség tagja.

AUTOCHTHON: őslakó. A szó a chthon (föld) szóból származik.

AXÓN: háromszögletű hasáb alakú fából készült törvénytábla, amelyet a fakeretbe illesztettek, és egy tengely körül forgattak. Mind a három oldala tele volt írva. Egyes feltevések szerint a keretbe foglalt táblák közös neve volt a kyrbis. Más felvetések szerint az axónok és kyrbisek között abban volt eltérés, hogy milyen jellegű törvényeket tartalmaztak: az axónok a világi, a kyrbisek a rituális törvényeket.

BASILEUS: a mykénéi kori királyok, a wanaxok bukása után fölemelkedett faluközösségi vezető (a mykénéi forrásokban qasireu), a sötét kortól kezdve király. A görög források így nevezték a spártai és perzsa uralkodókat, és a hellénisztikus királyokat is. Athénban az egyik archón neve, akinek rituális funkciója megőrizte a királyok főpapi előjogait. Számos polisban szakrális és bírói funkciót betöltő főhivatalnok. Drakón törvényében a basileusok egyfajta vizsgálóbírói jogkört töltek be.

BULÉ: tanács a görög államokban. Az athéni bulénak a hagyomány szerint Solón idején négyszáz, a kleisthenési reformtól kezdve pedig ötszáz tagja volt. A bulé a tíz phylé ötven-ötven képviselőjéből állt, akiket sorsolással választottak ki. Az athéni bulé létszámát Kr. e. 307/6-ban hatszázra növelték.

CHÓRA: a polisokban a városias astyt körülvevő vidék, a polis mezőgazdaságilag művelt területe.

CHORÉGIA: a leiturgiák egy típusa, a drámai kórus betanításának költsége.

DAMIURGOS: a démiurgos dór alakja. Az achai szövetség tíz tagú vezető testületének tagja.

DEKARCHIA: tíz fős vezető testület, amelyet a peloponnésosi háború végén (Kr. e. 404) Lysandros ültetett a meghódított polisok nyakába. A dekarchiák Spárta hatalmának összeomlása (Kr. e. 371) előtt megszűntek.

DEMAGÓG, DEMAGÓGOS: népvezér. A szónak eleinte nem volt negatív felhangja, de a Periklés utáni demagógok, különösen Kleón idején elnyerte a mai árnyalatát.

DEMOKRÁCIA: görögül démokrateia, népuralom. A demokratikus minimum az egy ember – egy szavazat elve, amikor a népgyűlésen minden polgár részt vehet, és mindegyikük szavazata egyenlő. Ez a rendszer először Athénban valósult meg.

DÉMOS: 1. nép; 2. népgyűlés; 3. község. Athénban egy vagy démos alkotott egy trittyust. A polgárokat démosokban tartották nyilván.

DESPOTIA: egyeduralkodó, despotés-úr, egyeduralkodó. A kis-ázsiai görög városállamokra vonatkozik, amelyek perzsa uralom alatt állnak.

DIADOCHOS: utód, azokat az uralkodókat nevezték így, akik átvették Alexandros örökét.

DIALLAKTÉS: kibékítő, a görög polisok válsághelyzetében választott teljhatalmú vezető, akinek törvényhozói és döntőbírói felhatalmazása volt.

DULOS, DOLEOS: rabszolga a mykénéi korban.

EISPHORA: adó, rendkívüli adó. Tudomásunk szerint először Kr. e. 428/427-ben vetették ki Athénban, ahol a polgárok korábban nem fizettek adót, legfeljebb leiturgiát teljesítettek. A Kr. e. 4. századtól a symmoriák adózó közössége által fizetett évi adó, Kr. e. 378/377-től új alapra helyezték és mindenkire kiterjedő vagyonbecslés alapján egységesítették az eisphorát. Valószínűleg ettől kezdve volt húsz helyett száz symmoria.

EKKLÉSIA: népgyűlés.

ÉLEKTRON: arany és ezüst természetes ötvözete, a görög pénzverés gyakori alapanyaga.

EMPORION: görög államok által alapított lerakat. Nem önálló polis, így az ottlakók a métropolisuk polgárainak számítanak. Jelentősebb emporion volt Egyiptom területén Naukratis, Szíriában Tell Sukas, Al-Mina, Ras el Bassit, az etruszk Tarquinii kikötője, Gravisca. Néhány emporion később polisszá fejlődött (pl. Emporion Hispániában).

EMPOROS: távolsági kereskedelemmel foglalkozó kereskedő.

EPHOROS: vezető tisztségviselő több görög polisban (pl. Kyréné, Spárta). Spártában évente öt ephorost választottak közfelkiáltással. Róluk nevezték el a spártai éveket. A

spártai ephorosok hatalmának még a királyok is alá voltak rendelve. Egyes hagyományok szerint Kr. e. 757-ben választották meg az első ephorosokat, mindenesetre hivatalos listájuk ezzel az évvel kezdődött. Más hagyományok szerint csak százharminc évvel Lykurgos után hozták létre ezt az intézményt. Athénban Kr. e. 404-ben, a harminc zsarnok hatalomátvételét készítette elő egy ephorosokból álló öt tagú titkos testület.

EQETA: a mykénéi korban az uralkodó (wanax) kísérője, valószínűleg katonai tisztségviselő.

ETHNOS: polisszal nem rendelkező, szétszórtan élő nyelvjárási csoport.

ETNOGENEZIS: egy nép kialakulása, amely során különböző népelemeket olvaszt(hat) magába.

EUPATRIDÁK: a jó atyával rendelkezők, athéni kifejezés az arisztokratákra.

GENOS: nemzetség, a fiktív vérségi leszármazási rendszerben a család és a phratría közötti fokozat.

GEÓMOROSOK: a földbirtokos arisztokraták elnevezése Samoson és a dór államokban. Athénban földművelő a Théseus nevéhez fűződő állítólagos foglalkozásrendi beosztásban. Gyakran a geórgos szinonimájaként használják.

GERUSIA: vének tanácsa, pl. Spártában, 28 fő + a 2 király.

HEKTÉMOROSOK: hatodos, idénymunkás, részesbérelő vagy más elképzelések szerint a helótákhoz hasonló helyzetű attikai népréteg Solón előtt.

HELLÉNISMOS: az egyetemes görög nyelvet és kultúrát jelenti.

HELÓTA: Lakónia jogfosztott lakói, akik a teljes jogú spártaiak klarosait, vagyis elidegeníthetetlen birtokait művelték. A katonáskodás céljából felszabadított helótát neodamódésnak hívták. A spártai hadseregben nemcsak nagy tömegű perioikos szolgált, helóták is kísérték a spártaiakat fegyverhordozóként, de katonaként is. A helóták nem rabszolgák voltak, mivel nem lehetett szabadon adni-venni őket, hanem a birtok felszereléséhez tartoztak éppúgy, mint pl. az épületek. A helótákhoz hasonlított a thessaliai penestések és a krétai klatótasok és voikeusok helyzete, ami leginkább az örökös röghöz kötött jobbágyok jogi állapotára emlékeztet.

HÉRÓS: hős, a görög mondavilág félistenként tisztelt hőse. Gyakran előfordult azonban, hogy egy praehellén istenség kultusza élt tovább egyes helyi hérósok alakjában.

HETAIREIA: politikai baráti kör, klikk.

HETAIROS: társ. A makedón udvarban az uralkodó barátai, adományokban részesülő és a kormányzásban részt vevő kísérei. A makedón hadseregben a lovasság tagjai, akik a gyalogos pezetairosokkal együtt alkották a seregyűlést.

HIPPARCHOS: lovassági parancsnok, évente kettőt választottak Athénban.

HOMOIOS: teljes jogú spártai polgár.

HOPLITA (HOPLITÉS): eredeti formájában hoplités, phalanxban harcoló nehéz fegyverzetű gyalogos, aki saját maga vásárolta meg a fegyverzetét. A hoplitacenzus, vagyis vagyonbecslés állapította meg azt, hogy valakinek elegendő vagyona van-e a hoplitabesoroláshoz. Ez Athénban Solón idején 200 mérő volt. A Kr. e. 411-ben

létrejött oligarchia a hoplitacenzussal kiválasztott 5000 férfi kezébe akarta adni az Athén fölötti hatalmat.

ISOPOLITEIA: a polgári jogok egyenlősége az egymással szerződő polisok között. A kifejezés Kr. e. 4. században terjedt el, előtte ugyanis az államok polgárjogot adományoztak. Egy polis adhat egy polgárnak, vagy egy másik polis valamennyi polgárának isopoliteiát, de két közösség kölcsönösen is megadhatja egymási polgárainak úgy, hogy közben megőrzi függetlenségét (pl. Temnos és Pergamon, Messéné és Phigalia).

ISTHMOS: földszoros, ahol a szárazföld két öböl között elkeskenyedik, pl. a Korinthosi-földszoros. A korinthosi isthmoson vezetett keresztül a diolkos.

DRACHMA: a Kr. e. 7/6. században kialakult görög ezüstpénz, súlya polisonként változott, Athénban 4,37 g, Aiginán 6,24 g volt. Egy drachma 6 obolosból állt. 100 drachma egy minát, 6000 drachma egy talantont ért.

KEFTIU: a krétaiak egyiptomi neve a minósi korban.

KEKEMENA: a damos, vagyis a koinoochosok által közösen birtokolt föld a mykénéi korban, amelyet bérbeadással hasznosítanak.

KLÉRUCHIA: a népességfelesleg kihelyezésének különleges, athéni módszere. A szegényebb népességből (thések, zeugitések) kikerülő telepések megmaradtak új lakóhelyükön is athéni polgárok, s új lakóhelyükön is – fegyveres kléruchosokként – Athén érdekeit kellett védelmezniük. A telepések az elfoglalt állam területéből egyenlő parcellákat (kléros) kaptak, amelyeket meg kellett művelniük, és tilos volt bérbe adniuk. Athéni kléruchiák voltak Salamison, Lémnoson, Imbroson, Chalkisban, Euboián, a peloponnészoszi háború során Aiginán, Poteidiában, Lesboson és Méloson.

KOINÉEIRÉNÉ: közös béke.

KRYPTeia: rejtőzködés, a spártai fiatalok katonai gyakorlata, amelynek során rejtekhelyükből előtörve legyilkolták a megbízhatatlannak tartott, ám fegyvertelen helótákat, hogy ezzel is szokjanak a vérhez.

KTIMENA: a birtokosok (ktoinochosok) által egyénileg birtokolt föld a mykénéi korban.

KTOINOCHOS: többes száma: ktoinochoi, egyéni birtokkal (ktimena) rendelkező birtokos a mykénéi korban.

KYLÓNI VÉRBŰN: Kylón tyranniskísérlete (Kr. e. 632 k.) után az Alkmeónidák hitszegő módon legyilkolták a magukat megadó összeesküvőket. E vérbűnre hivatkozva többször is elűzték az Alkmeónida nemzetség tagjait Athénból.

LABRYS: kettős bárd. Nevéből származik a labirinthus.

LABYRINTHOS: labirintus, a mítosz szerint Daidalos építette Knósszoszban a Minótaurus börtönéül. Arhur Evans a knósszoszi palotával azonosította a labyrinthost.

LAOI: egyes száma laos, nép. A mykénéi korban feltehetőleg a katonáskodó népesség. A hellénisztikus korban a falvakban lakó, bennszülött egyiptomi parasztokat nevezték laoinak.

LAWAGETAS: hadvezér, vezír, a wanax utáni második ember a mykénéi korban, a lawos vezetője.

LAWOS: nép a mykénéi korban.

LEITURGIA: a legvagyonosabbak a közösség számára teljesített anyagi szolgáltatása, pl. chorégia, triéarchia. Aki egy évben egy bizonyos leiturgiát teljesített, a következő évben föl volt mentve alóla. Ha valaki nem érezte magát elég gazdagnak, társulhatott más polgárokkal (symmoria), vagy vagyoncserét (antidosi) javasolhatott. A vagyonszere során megnevezett egy másik polgárt, aki szerinte alkalmasabb a leiturgiára, s ha az mégsem vállalkozott rá, el kellett cserélni vagyonukat.

LINEÁRIS A: a krétai hieroglifból kialakult szótagírás, amellyel a minószi kor dokumentumait rögzítették. Még nem fejtették meg.

LINEÁRIS B: a bronzkori görögök szótagírása, amely a lineáris A-ból fejlődött ki. M. Ventris fejtette meg 1952-ben.

LOGOGRAPHOS: beszédíró, aki mások számára írt szónoklatokat, pl. Lysias. Történeti értelemben logográfus a Hérodotos előtti történetírók összefoglaló neve.

MATRIARCHÁTUS: anyajogú társadalom. J. J. Bachofen 1861-ben publikált, mára már elavult, mind a történettudomány, mind pedig az etnográfia által elutasított elmélete szerint a patriarchátust megelőző korszakban a társadalom vezetése a nők kezében volt.

MEDIMNOS: űrmérték, kb. 51,5 liter.

MEGARON: nagy terem, hosszúkás háztípus az Égeikum bronzkorában, a mykénéi kori paloták központi egysége. Az oszlopos előtér a fő helyiségbe vezetett, ahol gyakran volt tűzhely.

METOIKOS: Athénban lakó, polgárjoggal nem rendelkező szabad idegen.

A többnyire iparral és kereskedelemmel foglalkozó metoikosok egy része igen gazdag volt. Ők hoplitaként harcoltak az athéni hadseregben.

MÉTROPOLIS: anyaváros, amely gyarmatvárost (apoikia) alapított.

MINA: súly- és pénzegység, 436,6 g. Egy athéni mina 100 drachmát ért. Ha pénzegységként használták, a megfelelő súlyú ezüst értékére gondoltak, vagyis mina nevű pénzt nem vertek. A 10 minányi spártai vaspénzből tehát nem 4,36 kilónyt, hanem az ilyen súlyú ezüstnek megfelelő értékű vasmennyiséget (6000 vasnyársat) kellett volna szekereken elszállítani (Xenophón: Lakedaimóniak állama. 7).

NEODAMÓDÉS: felszabadított spártai helóta, akit besoroztak a spártai hoplitések közé.

NOMOS:törvény. A hellénisztikus Egyiptomban tartomány, kormányzóság.

NOMOTHETÉS: törvényhozó, pl. Solón.

OBOLOS: váltópénz, a drachma egyhatoda.

OIKISTÉS: a gyarmatvárost alapító vezető.

OIKOS: ház, háztartás.

OLIGARCHA: a vezető réteg tagja az oligarchiában.

OLIGARCHIA: Aristotelés szerint azon kevesek uralma, aki nem kiválóságuk, hanem vagyonuk alapján kerültek a vezető rétegbe.

ORIENTALIZÁLÓ VÁZAFESTÉSZET: a geometrikus vázafestészetet felváltó, keleti hatásra keveréklényeket (pl. sphinx, kentaur) és állatfrízeket ábrázoló festészeti stílus Kr. e. 700-600 k.

OSTRAKISMOS: cserépszavazás. A hagyomány szerint Kleisthenés vezette be, de először csak Kr. e. 487-ben rendezték meg, feltehetőleg Themistoklés kezdeményezésére. Kilenc cserépszavazásról tudunk biztosan: Kr. e. 487. Hipparchos; 486. Megaklés; 485. id. Alkibiadés; 484. Xanthippos; 482. Aristeidés; 471. Themistoklés; 461. Kimón; 443. Thukydidés, Melésias fia; ? Damón; 417. Hyperbulos ellen. Az ostrakismos eredményét már korán manipulálták, előkerült pl. 210 db „előregyártott” cserép Themistoklés nevével, amelyet mindössze 14 írnok állított elő. Kr. e. 417-ben a cserépszavazás két jelöltje, Alkibiadés és Nikias összefogott a jelentéktelen Hyperbulos ellen, így váratlanul őt száműzték. Az intézmény ezt a botrányt nem élte túl.

OSTRAKON: szavazócserép. A cserépszavazáshoz törött és kidobott agyagedények töredékei használták, s e cserépdarabokra éles tárggyal karcolták föl a jelölt nevét.

PALOTAGAZDASÁG: a paloták szerepe annyira fontos és jellemző a krétai civilizáció gazdasági rendszerére, hogy összefoglaló megjelölésként gyakran hívják így. A paloták nemcsak uralkodói lakóhelyek, kormányzati és vallási központok voltak, hanem a gazdasági élet szervező-irányító központjai is. Kréta négy palotája: Knóssos, Phaistos, Mallia, Zakro.

PÁNHELLÉN: összgörög, az egész görögségre értendő fogalom.

PANTHEON: istenek, hősök tiszteletére emelt templomszerű csarnok.

PATRIARCHÁTUS: apajogú társadalom.

PENTÉKOSIOMEDIMNOS: többes száma pentékosiomedimnoi, ötszáz mérős, vagyis ötszáz medimnos jövedelemmel rendelkező athéni polgár Solón timokratikus reformja után.

PERIOIKOS: körülakó, a Spárta körüli alávetett, korlátozott önkormányzattal rendelkező városok lakója. A perioikosok adták a spártai hadsereg tömegét. Lakedimón ipari termelése (pl. fegyverkészítés) szintén az ő kezükben volt.

PHALANX: a nehézfegyverzetű gyalogság hadoszlopa. A Kr. e. 4. századig a phalanx csak annyit jelentett, hogy a gyalogság arcvonala hosszabb volt mélységénél. Későbbi jelentését, a meghatározott zárt harci alakzatot a thébai Epameinóndas (meghalt Kr. e. 362-ben) újítása határozta meg.

PHILHELLÉN: a helléneket szerető.

PHOROS: adó, a déloszi szövetség által befizetett évi hozzájárulás, amelyet eredetileg valóban hozzájárulásnak, vagyis eisphorának neveztek.

PHRATRIA: a fiktív vérségi leszármazás rendszerben egy ión phylé egyharmad része. Ezért Athénban 12 phratría volt. A phratría (a nem hiteles hagyomány szerint) 30 nemzetségből, vagyis genosból állt. A phratría azonosítása a phylével viszonylag kései konstrukció. A phratría a nem ión polisokban is létezett, mint a phylé és a genos, a voltaképpeni nemzetség között álló nagyobb nemzetség.

PHYLÉ: törzs. A hagyomány szerint 4 ión fiktív vérségi phylét (Aigikoreis, Argadeis, Geleontes, Hoplétés) Ión vezette be. Solón timokratikus berendezkedése érintetlenül hagyta az ión phyléket. Kleisthenés szakított az ión phylérendszerrel, mint a vérségi berendezkedés maradványával, és területi alapon osztotta föl Attikát. Három körzetet

hozott létre (város, tengerpart, szárazföld), mindhárom körzetet 10 részre osztotta, és úgy sorsolta össze őket, hogy mind a 10 újonnan fölállított területi phylének legyen egy-egy tengerparti, városi és szárazföldi trittyse (harmada). Az egymással nem is érintkező trittysök rendszere felszámolta a vérségi kötelékek mellett az ősi területi egységek (pl. Tetrapolis) jelentőségét is. A phylének mitikus névadó őseit választott ki a Pythia. Az új phylénevek hagyományos sorrendjükben: Erechtheis, Aigeis, Pandinois, Leóntis, Akamantis, Oineis, Kekropis, Hippothontis, Aiantis, Antiochis. A phyléreform után minden athéni polgár nevének része lett démosának neve, vagyis annak a községnek vagy kerületnek a megnevezése, amelyben született, s amely alapján besorolták a trittysék, s így a phylék egyikébe. Ettől kezdve tilos volt a név részeként használni a nemzetség vagy család nevét. A 3 hagyományos dór phylé: Hylleis, Dynames, Pamphyloi. A sikyóni Kleisthenész (Kr. e. 600-570 k.) e törzsneveket változtatja a gúnyos Hyatai (Disznó-törzs), Choireatai (Malac-törzs), Oineatai (Szamár-törzs) phylékre.

POLEMARCHOS: hadvezér, Spártában egy mora parancsnoka. Athénban eleinte a hadsereg fővezére, később mint archón polemarchos rituális feladatai mellett a metoikosok ügyeit intézi.

POLIS: városállam, polispolgárok közössége, amely kizárólagos joggal határozta meg, ki tartozik a közösséghez és ki nem.

POLITEIA: államforma.

POLITEIZMUS: többistenhit.

PROTOGEOMETRIKUS: festőkörzővel készített, körökkel díszített geometrikus motívumairól elnevezett kerámiatípus Kr. e. 1050-900 k.

PROXENIA: egy állam egy másik állam polgárát proxenosává, vagyis hivatalos vendégbarátjává tehetette, hogy hazájában képviselje a proxeniát nyújtó állam érdekeit. Erre azért volt szükség, mert az ókorban nem léteztek a maihoz hasonló nagykövetségek és konzulátosok.

SATRAPA, SATRAPÉS: perzsa helytartó.

SATRAPEIA, SATRAPIA: egy satrapés tartománya.

SEISACHTHEIA: a Solón által elrendelt teherlerázás.

SPARTIATA: teljes jogú spártai, homoios.

STATÉR: két mina, pénz- és súlyegység. Súlyegységként Kr. e. 500 k. 756-795 g, később kb. 860 g, a Kr. e. 5. század végén és a 4. században 900-920 g.

STRATÉGOS: hadvezér a görög államokban. Athénban évente választott tíz fős hadvezéri kollégium tagja.

STRATÉGOSAUTOKRATÓR: teljhatalmú stratégos.

SYMMACHIA: szövetség, hellén polisok, ill. polisok és hellénisztikus uralkodók fegyveres szövetségi rendszere, tagjai a symmachosok (együtt harcolók). A symmachiát többnyire a szövetségi tanács (synedrion) vezette.

SYMPOLITEIA: két vagy több autonóm polis vagy ethnos összeolvadása egyetlen államba. Előfordult, hogy egy kis állam beleolvadt egy nagyobbba (pl. Myus Milétosba), de az is hogy egyenrangú felek csatlakoztak egymáshoz, esetleg önállóságuk részletes megtartásával, mint pl. az aitol és az achai szövetségben.

SYNEDRION: tanács, szövetségi tanács.

SYNODOS: szövetségi gyűlés, pl. a boiót szövetségben.

SYNOIKISMOS: összetelepítés. A legnevezetesebb az athéni hagyomány által Théseus nevéhez fűzött cselekedet, amelyek során a mitikus király Attika községeinek lakóit egyetlen városba, Athénba telepítette össze. Történeti synoikismos volt Rhodos (Kr. e. 408/407) és Megalopolis (Kr. e. 368/367) városának megalapítása.

SZOFISTA: filozófus, a szofisztika képviselője.

TALANTON: súly- és pénzegység. Mint súlyegység Athénban Solón korától 26,19 kg, Aiginán 37,44 kg. Mint pénzegység 6000 drachma, 60 mina.

TAMIAS: kincstárnok. Athénban phylénként egy tamiast sorsoltak az ötszáz mérősök közül a templomok javainak kezelésére. A tamiasok nem kaptak napidíjat. A Kr. e. 4. századtól kezdve voltak világi kincstárak is, pl. Kr. e. 344-től a hadipénztár.

TEMENOS: kihalított föld. A mykénéi korban csak a wanax, a lawagetas és szentélyek rendelkeztek temenosszal.

THALATTOKRATIA, THALASSOKRATIA: tengeri uralom.

THÉS: vagyontalan, a solóni timokratikus berendezkedésben 200 mérőnél kevesebb jövedelemmel rendelkező, hivatalviselésből kizárt polgár. Csak a népgyűlés és az esküdtbíróságok munkájában vehetett részt.

THESMOTETHETÉS: hat fős athéni törvényhozói és bírói testület, amely a három archónhoz csatlakozva a kilenc fős archóni testület részét képezte. Feltehetőleg a Kr. e. 7. század utolsó negyedében jött létre.

TIMOKRATIKUS: vagyoni cenzuson alapuló (pl. Solón rendszere).

TRIÉRÉS: háromevezősoros hadihajó.

TYRANNIS: zsarnokság, egy tyrannos által vezetett államforma.

TYRANNOS: zsarnok, törvénytelen eszközökkel hatalomra jutott egyeduralkodó a görög polisokban az archaikus és a kora klasszikus korban, valamint a Kr. e. 4-3. században.

WANAX: király a mykénéi korban. A szó eleji w lekopásával alakult ki a homérosi anax forma.

XENIA: vendégbarátság két különböző polisban élő család vagy nemzetség között

ZEUGITÉS: a solóni timokratikus beosztás szerint legalább kétszáz mérő gabona értékének megfelelő jövedelemmel rendelkező, vagyis a hoplitacenzust teljesítő polgár. A szó jelentése is a hoplita phalanxra utal, nem pedig az ökörfogatra. A phalanxban a hopliták ugyanis olyan egyszerre lépnek, mint az igába fogott ökrök.

VIZSGAKÉRDÉSEK

1. Az ókori Görögország korszakolása
2. Az ókori Görögország földrajzi helyzete és természetvilága
3. Az ókori görögtörténetírók
4. Az ókori Kréta története
5. Az ókori Kréta gazdasági élete és társadalma
6. Az ókori Krétaikultúra
7. Trója és a trójai háború
8. A Mykénéi civilizáció kialakulása és elterjedése
9. A Mykénéi gazdaság, tulajdonviszonyok és a társadalom
10. A mykénéi kor államai. Az államszervezet
11. A mykénéi kultúra
12. Változások Görögországban az i.e. II. évezred végén. A dór bevándorlás
13. Az átmeneti kor gazdasága és társadalma az i.e. X – IX sz.
14. A görög poliszok kialakulása
15. A polis, metropolis és apoikia
16. A legfejlettebb görög polisok
17. A görög gyarmatosítás folyamata, annak okai és következményei
18. A korai türannisz
19. Az ókori spártai katoná állam kialakulása és politikai berendezkedése
20. Lykurgos törvényei
21. Gazdaság és társadalom az ókori Spártában
22. Az athéni polisz kialakulása és fejlődése
23. Az athéni demokratikus államszervezet kiépülése az i.e. VI. században
24. Gazdaság és társadalom Görögországban az i.e. VIII-VI. században
25. A görög-perzsa háborúk
26. A Délosi szövetség
27. Themistokles és Pausanias bukása

28. Kimon
29. Az athéni demokrácia virágzása
30. Az első Peloponnészosi háború (Kr.e. 460 – 445)
31. A klasszikus Görögország hanyatlása
32. A peloponnészosi háború
33. Spárta hegemoniája
34. A első athéni tengeri szövetség
35. A thebai hegemonia évei
36. A második athéni tengeri szövetség
37. A szövetségi államok: Boiótia. Arkadia. Thessalia
38. A poliszrendszer felbomlása
39. Makedónia kialakulása és felemelkedése
40. Nagy Sándor trónra lépése és Perzsia meghódítása
41. A makedónok állama Nagy Sándor halála után
42. Az első diadochos háború
43. A diadochosok harcának kiújulása. A diadochos háborúk vége
44. Nagy Sándor birodalmának felbomlása
45. Nagy Sándor birodalmának utódállamai
46. A hellenisztikus államok gazdasága és társadalma
47. Egyiptom és a Szeleukida állam
48. Makedónia és Görögország a hellenisztikus korban
49. A görög kultúra fejlődésének jellegzetességei
50. Az archaikus kor művelődése Görögországban
51. A filozófia kezdetei az archaikus korban
52. Szókratész munkássága
53. Platón élete és munkássága
54. Arisztotelész élete és munkássága
55. A klasszikus görög filozófia
56. A hellenisztikus kor filozófiája

57.Tudomány, irodalom, művészeta hellenisztikus korban

58.Vallás a hellenisztikus korban

59.A zsidó vallás a hellenizmus korában

60.A görög képzőművészet és építészet sajátosságai

61.A görög irodalom és történetírás

62.A görög vallás és társadalmi ünnepek sajátossága

63.A görög színház

FORRÁS- ÉS SZAKIRODALOM JEGYZÉK

Források

- Gellius. Attikai északák I-II. (Fordította barcza J és Soós J.) – Bp.: 1905.
- Görög történelem. Szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 1996.
- Görög-római szöveggyűjtemény. Szerk. Németh György. – Bp.: Osiris, 2011.
- Hérodotosz. A görög-perzsa háború. Ford. Muraközi Gyula. – Bp.: Osiris, 1997.
- Hegy Dolores. Görög vallástörténeti chrestomathia. – Bp.: Osiris. 2003.
- Homérosz. Iliász. Ford. Devecseri Gábor. – Bp.: Európa könyvkiadó, 2005.
- Homérosz. Odüsszeia. – Ford. Devecseri Gábor. – Bp.: Európa könyvkiadó, 2004.
- Németh György (szerk.): Ércnél maradandóbb. A görög és római történelem forrásai. – Bp.: Corvina, 1998.
- Plutarkhosz. Három életrajz. – Bp.: Európa K., 1959. – 204 old.
- Plutarkhosz. Párhuzamos életrajzok (Fordította Máthé E.) 4 kötetben. – Bp., 1965.
- Plutarkhosz. Párhuzamos életrajzok. – Bp.: Magyar Helikon, 1978. – 1161 old.
- Strabon. Geographika (Fordította Földi I.) – Bp., 1977.
- Suetonius. A caesarok élete (Fordította Kis F.) – Bp., 1975.
- Аппиан. Поход Александра Македонского / Пер. М.Е. Сергеевко. – М.-Л., 1962; – СПб., 1993.
- Арістотель. Поетика / Пер. Б. Тен. – К., 1967.
- Арістотель. Про мистецтво / Пер. Й.Кобів // Всесвіт. – 1978. – № 12.
- Арістотель. Політика / Пер. О.Кислюк. – К., 2000.
- Геродот. Історії: В 9 кн. / Пер. А. Білецький. – К., 1993.
- Гесіод. Діла й дні / Пер. І.Франко // Збір, творів: В 50 т. – К., 1977. – Т. 8.
- Гесіод. Теогонія / Пер. І.Франко // Франко І.Я. Збір, творів: В 50 т. – К., 1977. – Т. 8.
- Гомер. Іліада (Омирова Ільйонянка) / Пер. С. Руданський // Руданський С.В. Твори. В 3 т. — К., 1975. – Т.3.
- Гомер. Одиссея / Пер. Б.Тен. – К., 1963; – Харків, 2002.
- Есхіл. Трагедії / Пер. Б.Тен, А Содомора. – К., 1990.

Ксенофонт. Анабазис / Пер. И.М. Максимовой. – М.-Л., 1951; – М., 1994.
Ксенофонт. Греческая история / Пер. С.Я. Лурье. – М., 1935; – СПб., 1993; 1997.
Ксенофонт. Киропедия / Подгот. В.Г. Борухович, З.Д. Фролов. – М., 1976; 1993.
Ксенофонт. Сократические сочинения / Пер. С. Соболевского. – М., 1935; 1985; –
СПб., 1993.
Лукрецій. Про природу речей / Пер. А. Содомора. – К., 1988.
Платон. Держава / Пер. Д. Коваль. – К., 2000.
Гиппократ. Избраннїе книги / Пер. В.И. Руднева, – М., 1936; 1994.
Плутарх. Порівняльні життєписи / Пер. Й. Кобів, Ю. Цимбалюк. – К., 1991.

Monográfiák, cikkek segédkiadványok, szakirodalmak

Fallus Robert. Az antik világ irodalmai. 2 kiad. – Bp.: Gondolat, 1980. – 720 old.
Gaál Ernő-Kertész István. Az őskor és az ókor története.– Eger: Líceum Kiadó, 2003.
Görög mitoszok. Képes kiadás. – Bp.: Európa Kiadó, 1985. – 264 old.
Görög történelem a kezdetektől kr.e. 30 ig. – Bp.: Osiris, 2005.
Hegyi Dolores- Kertész István -Németh György- Sarkady János: Görög történelem a kezdetektől Kr. e. 30-ig. – Bp.: Osiris, 2006.
Huszka János. Az ókori Spárta titokzatos története. – Bp.: Vagabund, 2007.
Kertész István. A görög-perzsa háborúk. – Bp.: Zrinyikatonai kiadó, 1990.
Kertész István.Nagy Sándor hadinépe. – Debrecen: TKK kiadó, 2006.
Ling Roger. A klasszikus görög világ. – Bp.: Hellikon., 1976. – 154 old.
Polányi Imre. Az ókori világ története. – Bp.: Tankönyvkiadó, 1973.
Rufus O. Curtus. A Makedón Nagy Sándor története. – Bp.: Európa Könyvkiadó, 1967. – 323 old.
Sipos Sándor. Az emberiség rovid története. Világtörténelem a kezdetektől a XV. század végéig. – I köt. – Debrecen: Pedellus BT., 1993. – 124 old.
Szabó Árpád. Hellász hősei. – Bp.: Ifjúsági K., 1985. – 267 old.
Szilágyi János György. Szirénzene. Ókortudományi tanulmányok. – Bp.: Osiris, 2005.

- Németh György (szerk.): Ércnélmaradandóbb. Agörög ésrómaitörténelemforrásaí.–
Bp.: Corvina, 1998.
- Németh György- Hegyi W. György. Görög-római történelem. – Bp.: Osiris, 2011.
- Балух В. О. Возний І. П. Коцур В. П. Історичні портрети античності та середньовіччя: Підручник – Чернівці: Книги ХХІ, 2007.
- Джеджора О. Історія європейської цивілізації. – Львів: ЛБА, 1999. – Частина І. До кінця ХVІІІ ст.
- Андреев Ю.В. Раннегреческий полис (гомеровский период) – Л., 1976.
- Античная цивилизация / Под ред. В.Д. Блаватского. – М., 1973.
- Бепгстон Г. Правители эпохи эллинизма. – М., 1982.
- Блаватская Т.В. Греческое общество II тыс. до н. э. и его культура. – М., 1976.
- Бонпар А. Греческая цивилизация. 3-е изд. – М., 1995.
- Гафуроа Б.Г., Цибукидис Д.И. Александр Македонский и Восток. – М., 1980.
- Грант М. Греческий мир в доклассическую эпоху. – М., 1998.
- Грант М. Классическая Греция. – М., 1998.
- Зайцев А.И. Культурный переворот в Древней Греции. – Л., 1985.
- Зельин К.К. Борьба политических группировок в Аттике в VI в. до н. э. – М., 1964.
- История политических и правовых учений /Под ред. С.Нерсесянца. – М., 1985.
- Казаманова Л.Н. Очерки социально-экономической истории Крита V-IV вв. до н. э. – М., 1964.
- Колобова К.М. Древний город Афины и его памятники. – Л., 1961.
- Кошеленко Г.А. Греческий полис на эллинистическом Востоке. – М., 1979.
- Корзун М.С. Социально-политическая борьба в Афинах в 444-425 гг. до н.з. – М., 1973.
- Кубланов М.М. Иисус Христос – бог, человек, миф. – Л., 1964.
- Кубланов М.М. Возникновение христианства. Эпоха. Идеи. Искания. – Л., 1974.
- Ленцман А.Я. Рабство в микенской и гомеровской Греции. – М., 1963.
- Ранович А.Б. Эллинизм и его историческая роль. –М., 1950.

Фролов З.Д. Греческие тираны (IV в. до н. э.) – Л., 1972.

Шахермайр Ф. Александр Македонский. –М., 1984.